

Mreža Žena Kosova

Podržava, štiti i promovise prava i interese žena i devojaka na Kosovu

UKLJUČIVANJE RODNE PERSPEKTIVE U PROCES PRISTUPANJA EU

Izveštaj o proceni zemlje

Kosovo

2023

UVOD

Kosovo je podnelo zahtev za članstvo u Evropskoj uniji (EU) u decembru 2022. godine, tako da još uvek nisu otvorena poglavlja za skrining.¹ Ipak, Vlada Kosova i EU su se obavezale na dalje unapređenje rodne ravnopravnosti, uključujući i u okviru procesa pristupanja EU.

Na osnovu zvaničnih pokazatelja politika i metodologije koja se koristi u celom regionu Zapadnog Balkana (ZB), ovaj politički izveštaj prati i izveštava o napretku postignutom u unapređenju rodne ravnopravnosti u vezi sa ključnim procesima vezanim za pristupanje EU i političkim dijalozima u 2023. godini.² Izveštaj ima za cilj da pruži uvid i preporuke vladinim i EU zvaničnicima kako da dodatno unaprede rodnu perspektivu u ovim procesima, kao i da informiše organizacije za prava žena (OŽCD) o zagovaranju za rodno transformativniji proces pristupanja EU. Mreža žena Kosova (MŽK) je sprovela praćenje i izradila ovaj izveštaj koristeći metodologiju koju su razvile partnerske organizacije Regionalne koalicije za rodnu ravnopravnost u procesu pristupanja EU (EQUAPRO) tokom nedavno završenog zajedničkog projekta „Dalje unapređenje rodne ravnopravnosti kroz proces pristupanja EU“, koji su kofinansirali Evropska komisija i Švedska.

Pokazatelji korišćeni u izveštaju proističu [iz Zajedničke komunikacije o novom Akcionom planu za rodnu ravnopravnost III – Ambiciozna Agenda za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena u eksternim akcijama poznatom kao EU RAP III, zajedno sa ciljevima i indikatorima](#). Praćenje se fokusira na dva ključna aktera odgovorna za integraciju rodne perspektive u proces pristupanja EU: EU i Vladu. Posebno se razmatraju različiti organi EU koji deluju na Kosovu, kao što su Kancelarija Evropske unije na Kosovu / Specijalni predstavnik EU (EUOK/EUSR) i Misija [Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu](#) (EULEX), kao misija Zajedničke politike bezbednosti i odbrane (ZPBO).

Metodologija je uključivala kombinovane metode, uključujući analizu sadržaja, posmatranje sa učešćem i zahteve za podatke od ključnih informatora. Za svaki indikator, tabele upoređuju nalaze iz 2021, 2022. i 2023. godine. Poslednja kolona u svakoj tabeli procenjuje promene između 2022. i 2023. koristeći petostepenu skalu gde „-1“ označava značajan regres, „-0,5“ blagi regres, „0“ odsustvo promene, „0,5“ poboljšanje i „1“ potpunu implementaciju. Ova skala se koristi za procenu nazadovanja ili napretka u daljoj integraciji rodne perspektive u procesu pristupanja EU.

PRONALASCI

Ovaj deo prikazuje nalaze podeljene na podsekcije prema svakom indikatoru, uključujući sažetak tabela za svaki indikator, praćen kratkim kvalitativnim objašnjenjem.

A. IZVEŠTAJI O ZEMLJI SU RODNO INTEGRISANI

Ova sekcija analizira u kojoj meri je izveštaj o zemlji rodno integrisan, sa osvrtom na Izveštaj Evropske komisije (EK) o Kosovu za 2023. godinu.³ Indikatori proizilaze iz RAP III, posebno iz obaveza EU za osiguravanje rodno transformativnog pristupa i integracije rodne perspektive u politički, bezbednosni i sektorski dijalog.⁴ Izveštaj o Kosovu je ključni dokument koji usmerava politički dijalog EU sa Vladom Kosova u cilju pristupanja EU, pa se rodno integrisanom izveštaju može doprineti osiguravanju da ključna pitanja rodne ravnopravnosti budu integrisana u dijalog o reformama sa Vladom u različitim sektorima. Tabela A sažima nalaze.

¹ Evropski Parlament, [Informativni listovi o Evropskoj uniji Evropski parlament](#).

² Ovaj izveštaj napisale su Valjmira Rašiti i Nikol Farnsvort za MŽK (Mrežu Žena Kosova). Finansirali su ga Švedska i Fondacija Kvinna till Kvinna, koje ne moraju nužno deliti mišljenja izneta u njemu. Za sadržaj su isključivo odgovorni autori.

³ EK, [Dokument o radnom osoblju – Izveštaj o Kosovu 2022](#), Brisel, 12. oktobar 2022.

⁴ RAP III, Cilj 7.

Tabela A: U kojoj meri je Izveštaj o Kosovu za 2023. rodno mainstreamovan	2021	2022	2023	Promena
1. Broj pominjanja roda u Izveštaju o Kosovu	28	38	51	+0,5
2. Broj pominjanja žena/devojčica/ženskog pola	57	73	80	+0,5
3. Broj pominjanja muškaraca/dečaka/mušskog pola	13	11	10 ⁵	-0,5
4. Procenat poglavlja koja su rodno integrisana ⁶	50%	37%	55%	+0,5
5. Broj zvaničnih preporuka o rodnoj ravnopravnosti ⁷	3	4	3	-0,5
6. Broj ostalih preporuka sa rodnom perspektivom u poglavljima	44	35	29	-0,5
7. U kojoj meri je Izveštaj koristio dovoljno rodno razvrstane podatke	Umereno	Umereno	Umereno	0
8. U kojoj meri su pitanja predložena od OŽCD uključena	Umereno 50%	Obimno 70%	Obimno 70%	0

Svake godine, MŽK, zajedno sa svojim raznovrsnim članicama OŽCD organizacija, priprema komentar na to koliko se Izveštaj Evropske komisije o Kosovu bavi pitanjima rodne ravnopravnosti.⁸ Idealno, u skladu sa obavezama EU, sva poglavlja Izveštaja treba da integrišu rodnu perspektivu. Izveštaj o Kosovu za 2023. godinu nastavio je da uključuje doprinose koje su OŽCD organizacije dale tokom konsultacija; rodna perspektiva je integrisana u razna poglavlja, kao i u formulacijama vezanim za rodnu ravnopravnost i prava žena. Sveukupno, Izveštaj je obradio približno 70% preporuka koje su dale MŽK i njene članice. Četiri obaveze direktno se odnose na rodnu ravnopravnost i uključene su na osnovu doprinosa koje su poslale MŽK i druge OŽCD organizacije. Konkretno, Izveštaj za 2023. godinu naglašava da Kosovo mora:

- O vladavini prava: „Unaprediti kapacitete sudija i tužilaca za obradu slučajeva rodno zasnovanog nasilja u skladu sa zakonima, strategijom protiv porodičnog nasilja i nasilja nad ženama za period 2022–2026, kao i novim državnim protokolom za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja.“
- O osnovnim pravima: „Pojačati zaštitu građanskih i osnovnih prava žena usvajanjem Građanskog zakonika, sprovođenjem Zakona o sprečavanju i zaštiti od porodičnog nasilja, kao i jačanjem sprovođenja Zakona o rodnoj ravnopravnosti i strategije o rodno zasnovanom nasilju.“
- O socijalnoj politici i zapošljavanju: „Usvojiti izmene i dopune Zakona o radu kako bi se uskladile sa najnovijim zakonodavstvom EU, posebno u vezi sa nediskriminacijom u zapošljavanju i roditeljskim odsustvom; sprovesti temeljne reforme u oblasti šema socijalne pomoći kako bi se osiguralo bolje usmeravanje i efekat, te poboljšao pristup socijalnim uslugama“.

U Izveštaju za 2023. godinu više poglavlja je uključilo rodnu perspektivu: Generalno, Izveštaj je češće pominjao žene, muškarce, rodnu ravnopravnost i rod u odnosu na prethodne godine, ukupno 141 put, u poređenju sa 125 puta u 2022. godini. Izveštaj se bavio pitanjima rodne ravnopravnosti u različitim poglavljima, uključujući: Osnovna pitanja na prvom mestu (Demokratija, Parlament, Upravljanje, Reforma javne uprave, Upravljanje javnim finansijama,

⁵ Sve reference bile su kvantitativne, a ne kvalitativne (tj. broj žena i broj muškaraca).

⁶ Poglavlja su ocenjena kao „rodno integrisana“ ako su uključivala pažnju prema pitanjima rodne ravnopravnosti unutar tog poglavlja.

⁷ „Zvanične preporuke“ definisane su kao one navedene u sivim okvirima, dok su „druge preporuke“ one koje se nalaze u drugim odeljcima, formulisane kao: „Kosovo treba da...“.

⁸ MŽK, Komentar: [Rodna analiza Izveštaja Evropske komisije za 2023. godinu](#), novembar 2023.

Ljudski resursi) i Vladavinu prava i osnovna prava (Pravosuđe, Rešavanje ratnih zločina, Zatvori, Intimidacija novinara, Internet, Prava na imovinu, Rodna ravnopravnost, Zaštita od diskriminacije, Prava LGBTQI+ osoba, Osoba sa invaliditetom, Trgovina ljudima, Procesna prava, Borba protiv organizovanog kriminala, Migracije).

Ovo je bila jedna od glavnih preporuka koje su OŽCD organizacije uputile EU, naglašavajući potrebu za rešavanjem rodno zasnovanog nasilja u poglavlju o vladavini prava i osnovnim pravima. Uprkos poboljšanjima u ovom pogledu, i dalje su prijavljeni značajni problemi u vezi sa vladavinom prava pod rodnom ravnopravnošću (Osnovna prava), poput pitanja vezanih za policijske aktivnosti.⁹ Izveštaj za 2023. godinu sadržao je temeljniji intersekcionelni pristup, izveštavajući o izazovima sa kojima se suočavaju raznolike grupe žena i muškaraca, osobe sa invaliditetom, LGBTQI+ osobe, stanovnici ruralnih područja, Romi, Aškalije, Egipćani i devojčice. Međutim, pažnja prema dečacima i dalje je bila minimalna. Izveštaj je pokazao unapređenu inkluziju rodno razvrstanih podataka u različitim poglavljima, kao što su podaci o sastavu pravosuđa, nezaposlenosti žena i muškaraca, vlasništvu nad imovinom i migracijama.

Izveštaj o Kosovu za 2023. godinu takođe je pokazao značajan napredak u uključivanju doprinosa OŽCD organizacija vezanih za teme koje nisu bile deo prethodnih izveštaja, kao što su: rodna integracija, pretnje putem interneta ženama i devojčicama, rodni stereotipi i neosetljiv rodni jezik u parlamentu, i zaštita prava zatvorenika, posebno žena, devojčica i pripadnika manjinskih grupa. Sveukupno, i uprkos poboljšanjima, Izveštaj o Kosovu može dodatno osnažiti jezik koji koristi u vezi sa rodnom ravnopravnošću. MŽK je primetila da, iako je rodna ravnopravnost češće pominjana u Izveštaju, ovi navodi su se uglavnom odnosili na kontekst. Bilo je manje formulacija koje zahtevaju konkretnu akciju od strane vlade u odnosu na 2022. godinu (npr. kroz „druge“ preporuke). MŽK je navela i druge nedostatke u svom Komentar na Izveštaj EK o Kosovu za 2023. godinu, objavljenom u novembru 2023. godine.

B. STEPEN UKLJUČENOSTI RODNIH PITANJA U SASTANKE STRUKTURA STABILIZACIJE I PRIDRUŽIVANJA

Ovaj kriterijum analizira u kojoj meri je rodna perspektiva uključena u zajedničke institucionalne strukture stabilizacije i pridruživanja EU – Kosovo, koje su uspostavljene kroz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Na Kosovu se ove strukture nazivaju SSP strukturama. Sastanci SSP struktura su jedan od glavnih mehanizama putem kojih EU vodi politički dijalog o reformama za pristupanje EU sa vladama i drugim javnim institucijama (poput parlamenata, pravosudnih institucija, regulatora itd.). Zbog toga je važno da agende i zaključci sastanaka SSP struktura integrišu pažnju na pitanja rodne ravnopravnosti, gde je to relevantno za sektore, kao deo obaveza iz RAP III da se pitanja rodne ravnopravnosti uključe u osmišljavanje i sprovođenje reformi za pristupanje EU u zemljama kandidatkinjama. Kao stručnjaci za ova pitanja, OŽCD organizacije mogu pružiti značajnu podršku EU, vladama i drugim javnim institucijama u identifikaciji ključnih pitanja rodne ravnopravnosti i nejednakosti koje zahtevaju razmatranje i pažnju. Istorijski gledano, MŽK je pratila SSP strukture, posebno sastanke SSP Komiteta i Potkomiteta (PK).

Tabela B. Step en uključenosti rodni h pitanja u sastanke SSP struktura	2021	2022	2023	Promena
9. Procenat sastanaka SSP Komiteta sa pitanjima rodne ravnopravnosti na dnevnom redu	50%	100% ¹⁰	50%	-0.5
10. Procenat sastanaka SSP Potkomiteta sa pitanjima rodne ravnopravnosti na dnevnom redu	33%	33%	50%	+0.5

⁹ MŽK, Komentar, 2023.

¹⁰ Kroz prepisku sa KP, MŽK je saznala da je samo jedan sastanak Odbora za SSP održan u 2022. godini. Procenat se zasniva na primljenim zaključcima.

Tabela B. Stepen uključenosti rodni pitanja u sastanke SSP struktura	2021	2022	2023	Promena
11. Stepen konsultacija OŽCD organizacija od strane EU pre sastanaka PK	Umereno	Umereno	Significantly	+0.5
12. Stepen u kojem zaključci sastanaka SSP Komiteta i PK obuhvataju pitanja rodne ravnopravnosti	33% (SSP PK) 50% (SSP K)	40% (SSP PK) 50% (SSP K)	50% ¹¹	0

U 2023. godini, prema vladinom kalendaru, MŽK je primila samo tri poziva za prisustvovanje redovnim sastancima osme runde SSP struktura, uključujući tri sastanka SSP Potkomiteta (PK), na kojima je MŽK doprinela iz rodne perspektive. Sledeći sastanci SSP PK održani su početkom 2023. godine:

- SSP PK za informaciono društvo, socijalnu politiku i zapošljavanje, konsultativni sastanak Vlade sa civilnim društvom¹²
- SSP PK za unutrašnje tržište, konkurenciju, zdravstvo i zaštitu potrošača¹³
- SSP PK za transport, životnu sredinu, energetiku i regionalni razvoj

MŽK je primila pozive, agende i zaključke od Vlade za sve ove sastanke, osim za sastanak SSP PK za transport, životnu sredinu, energetiku i regionalni razvoj. Paralelno, EU je takođe održala konsultacije sa civilnim društvom pre svih triju sastanaka PK između EU i Kosova. Od tri primljene agende, jedna je uključivala rodnu perspektivu: ARRnda za informaciono društvo, socijalnu politiku i zapošljavanje, gde se diskutovalo o zakonu o radu u kontekstu usklađivanja sa EU Direktivom o ravnoteži između poslovnog i privatnog života, posebno u vezi sa porodijskim, očinskim i roditeljskim odsustvom.

MŽK je takođe primila ARRndu i poziv i od Vlade i od EU za konsultativni sastanak pre SSP PK sastanka za pravosuđe, slobodu i bezbednost (PSB) početkom juna 2023. godine. ARRnda je imala temeljnu rodnu perspektivu, uključujući poseban deo za diskusiju o rodnoj ravnopravnosti i rodno zasnovanom nasilju. Međutim, zbog mera EU prema Kosovu u junu 2023. godine, sastanak SSP PK PSB je otkazan. Mere su uključivale odlaganje formalnog političkog dijaloga sa Vladom Kosova dok se ove mere ne ukinu, pa dodatni sastanci SSP struktura nisu održani u 2023. godini.

MŽK je primila zaključke dva SSP sastanka od Vlade Kosova: SSP PK za unutrašnje tržište, konkurenciju, zdravstvo i zaštitu potrošača i SSP PK za inovacije, informaciono društvo i socijalnu politiku. Samo zaključci SSP PK za inovacije, informaciono društvo i socijalnu politiku imali su rodnu perspektivu, navodeći potrebu za izmenom zakona o radu u vezi sa porodijskim, očinskim i roditeljskim odsustvom, u skladu sa EU Direktivom o ravnoteži između poslovnog i privatnog života, između ostalog. Međutim, prema rečima vladinog ureda zaduženog za ovo područje u okviru sektora za evropske integracije pri Kancelariji premijera, zaključci SSP PK za inovacije, informaciono društvo i socijalnu politiku ostaju nacrt zaključci jer EU i Vlada Kosova nisu završili proces usaglašavanja i odobravanja usled suspenzije SSP struktura u junu 2023. godine zbog mera koje je uvela EU.¹⁴

MŽK je dobila pozive za sve konsultativne sastanke koje je organizovala EU. Stoga je MŽK ocenila da su se konsultacije EU sa civilnim društvom uoči ovih sastanaka dogodile u značajnoj meri. Tokom ovih konsultacija, predstavnici civilnog društva mogli su da daju svoje stavove o sadržaju dnevnog reda i tačkama diskusije. U većini konsultacija, MŽK je pripremila i predstavila doprinos o tome kako bi tačke dnevnog reda mogle bolje da se bave rodnom ravnopravnosti. EU

¹¹ Iz dva kruga zaključaka koje je MŽK primila.

¹² Održano 3. februara 2023. u Ministarstvu obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija.

¹³ Održano 22. marta 2023. u zgradi Vlade.

¹⁴ Kancelarija premijera (KP), odgovor na zahtev za podatke od strane Kancelarije za ekonomske kriterijume i unutrašnje tržište EI, 23. avgusta 2024.

je težila da pruži trenutne povratne informacije civilnom društvu tokom ovih konsultacija, ili, po potrebi, da se nakon toga vrati predstavnicima civilnog društva u vezi sa njihovim pitanjima i preporukama datim tokom konsultacija. Iako su konsultacije otvorene za sve civilno društvo, učešće civilnog društva i dalje je nisko, a različite OCD, uključujući OŽCD, nisu uvek učestvovala. Male i srednje OŽCD, posebno one van Prištine, rekly su da nisu dobili pozive za učešće u konsultacijama od EU ili Vlade.¹⁵ Jezičke barijere (sa najvećim brojem konsultacija na engleskom), lokacija konsultacija u Prištini i minimalno poznavanje procesa pridruživanja EU i načina na koji se u njega angažuje bili su faktori koji ograničavaju učešće manjih, osnovnih organizacija.

Sveukupno, mere EU protiv Kosova, koje su stupile na snagu u junu 2023. godine, imale su štetan efekat na učešće civilnog društva u SSP strukturama, a time i na reforme povezane sa pristupanjem EU, što je takođe ograničilo obuhvatanje rodno osetljivog pristupa u reformama. Kao što je navedeno u pismu zabrinutosti koje je MŽK podelila sa različitim akterima EU u julu 2023. godine u vezi sa merama EU, SSP PK sastanci, koji su do tada bili praćeni konsultacijama civilnog društva sa Vladom i EU, predstavljaju važan mehanizam za uključivanje civilnog društva u SSP proces, kao i za pozivanje Vlade na odgovornost u pogledu pravde i osnovnih prava. Prekid ovih sastanaka uklonio je ovu mogućnost za pritisak civilnog društva i za unapređenje odgovornosti Vlade, što potencijalno šteti ženama i devojkicama. Prekid dijaloga takođe podriva stalno naglašavanje EU o važnosti civilnog društva. Od juna 2023. godine, konsultacije i dijalog MŽK-a i njenih članica sa Vladom značajno su smanjene, a informacije o reformama, novim politikama, kao i merama usmerenim na rešavanje tema ciljanih SSP PK sastancima, nisu bile podeljene sa MŽK-om ili njenim članicama.

C. STRATEŠKO ANGAŽOVANJE EU NA DRŽAVNOM NIVOU U OBLASTI RODNE RAVNOPRAVNOSTI

Ovaj kriterijum ispituje strateško angažovanje EU na nivou zemlje u vezi sa rodnom ravnopravnošću. Pokazatelji koji se koriste uključuju obaveze i indikatore preuzete direktno iz EU RAP III (videti Tabelu C), uključujući obaveze EU prema Rezoluciji 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija (UNSCR) o ženama, miru i bezbednosti (ŽMB),¹⁶ unutar RAP III. Rezolucija UNSCR 1325 i njene prateće rezolucije posebno su značajne za Kosovo, s obzirom na to da je reč o postkonfliktnoj zemlji i da mirovni procesi, uključujući zvanični dijalog između Kosova i Srbije, i dalje traju pod vođstvom EU. U skladu sa obavezama EU, EU ima odgovornost da obezbedi učešće žena u ovim procesima.¹⁷

Tabela C. Obim strateškog angažovanja EU na nivou zemlje u vezi sa rodnom ravnopravnošću	2021	2022	2023	Promena
13. Plan implementacije na nivou zemlje (CLIP) za RAP III dogovoren i prosleđen sedištu u Briselu (RAP III indikator 5.1)	Da	Da	Da	0
14. Izveštaj o rodnoj ravnopravnosti na nivou zemlje sproveden ili ažuriran	Da	Da	Ne	-1
15. Sveobuhvatna rodna analiza sprovedena ili ažurirana	Da	Da	Ne	-1
16. Broj sektorskih rodni analiza za prioriteta područja u okviru programskog ciklusa 2021–2027 razvijenih i prosleđenih sedišta -u (RAP III indikator 5.2)	0	2	1	-0.5

¹⁵ Razgovori MŽK sa članicama, uključujući Udruženje žena za ljudska prava iz Mitrovice, Divine Women iz Gnjilana, EcoKos women, itd.

¹⁶ Ujedinjene nacije, Savet bezbednosti, [Rezolucija 1325 \(2000\)](#), usvojena na 4213. sastanku Saveta bezbednosti, 31. oktobra 2000.

¹⁷ Savet Evropske unije, [Žene, mir i bezbednost – Zaključci Saveta](#), 10. decembar 2018.

Tabela C. Obim strateškog angažovanja EU na nivou zemlje u vezi sa rodnom ravnopravnošću	2021	2022	2023	Promena
17. Obim ¹⁸ angažovanja Kancelarije EU (KEU) u dijalogu o rodnoj ravnopravnosti sa vladama, mehanizmima za rodnu ravnopravnost, parlamentima i drugim institucionalnim akterima (RAP III indikator 7.1)	Umereno	Umereno	Umereno	0
18. Obim u kojem je KEU konsultovao civilno društvo, uključujući OŽCD, pri razvoju CLIP-a	Potpuno	Potpuno	NA	NA
19. Obim angažovanja KEU u dijalogu o rodnoj ravnopravnosti sa civilnim društvom, uključujući OŽCD (RAP III indikator 7.2) ¹⁹	Umereno	Umereno	Minimalno	-0.5
20. Obim angažovanja KEU u dijalogu sa civilnim društvom o pitanjima žena, mira i bezbednosti u partnerskim zemljama (RAP III indikator 7.2)	Minimalno	Minimalno	Minimalno	0

Tokom 2021. godine, proces izrade [Plana implementacije na nivou zemlje \(CLIP\)](#) na Kosovu bio je jedinstven u poređenju sa drugim zemljama,²⁰ jer je EUOK angažovala MŽK, mrežu OŽCD sa ekspertizom, da razvije CLIP putem veoma konsultativnog procesa. Do 2023. godine, EUOK nije ažurirala CLIP, pa se angažovanje civilnog društva nije moglo proceniti za ovaj period.

Od 2023. godine, Kosovo nije imalo ažuriran profil rodne ravnopravnosti na nivou zemlje, a Rodna analiza Kosova koju je MŽK sprovedla 2018. godine postala je zastarela; EU zahteva da analiza bude mlađa od pet godina. U vezi sa rodnom analizama za specifične sektore, EU je 2023. godine podržala [izveštaj](#) o lokalnim mehanizmima koji se bave rodno zasnovanim nasiljem putem organizacije Suisse Solidar. Takođe, EU je podržala dve sektorske rodne analize: " *U centru IT-a... i van njega – Rodna analiza digitalizacije na Kosovu –* " i " *U senci – Rodna analiza neformalnog rada na Kosovu* ", obe sprovedene od strane MŽK-a. EU je bila uključena i u zajednički napor sa Organizacijom za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih nacija (OHP) na sektorskoj rodnoj analizi ruralnih ekonomija i poljoprivrede. Iako je EU podržala ove tri analize tokom 2023. godine, one su objavljene 2024. i biće uključene u sledeći izveštaj.

KEU je nastavila saradnju sa vladama, nacionalnim mehanizmima za rodnu ravnopravnost, kao što je ARRncija za rodnu ravnopravnost (ARR), i drugim institucionalnim akterima u vezi sa rodnom ravnopravnošću. U tom smislu, KEU je pokrenula novi Mehanizam za rodnu ravnopravnost, koju implementira UN Women, sa ciljem unapređenja institucionalnih kapaciteta za poboljšanje rodne ravnopravnosti, između ostalog.

¹⁸ Opseg je definisan kao broj puta godišnje kada se EU sastala sa OŽCD-ovima radi razgovora o pitanjima rodne ravnopravnosti. Dijalog je definisan tako da uključuje diskusije o raznim političkim pitanjima (ne samo o „ženskim pitanjima“).

¹⁹ Opseg je definisan kao broj puta godišnje kada se EU sastala sa OŽCD-ovima radi razgovora o pitanjima rodne ravnopravnosti. Dijalog je definisan tako da uključuje diskusije o raznim političkim pitanjima (ne samo o „ženskim pitanjima“).

²⁰ MŠK, [Izveštaj o proceni za Kosovo 2023](#), decembar 2023. U 2021. godini, kako je navedeno u Izveštaju o proceni za Kosovo 2023, EU je organizovala nekoliko konsultacija sa različitim grupama zainteresovanih strana (npr. civilnim društvom, vladom, agencijama UN-a, državama članicama EU i članovima osoblja EU) kako bi prikupila njihov doprinos za CLIP. Konsultacije sa civilnim društvom organizovane su zajedno sa Tehničkom podrškom EU organizacijama civilnog društva (EU TACSO), široko reklamirane preko mreža OCD-a i otvorene za sve članove civilnog društva zainteresovane za učešće. Ovaj veoma konsultativni proces obezbedio je da CLIP bude zasnovan na rodnoj analizi, potrebama i doprinosu različitih OŽCD-ova, među ostalim zainteresovanim stranama.

KEU je nastavila učešće na sastancima vezanim za Grupu za rodnu sigurnost (Security Gender Group) i prisustvovala različitim konferencijama i diskusijama o rodnoj ravnopravnosti koje su organizovali Vlada i civilno društvo. Pored govora na nekim javnim događajima, viši menadžment EU pokazao je vrlo minimalno angažovanje sa OŽCD tokom 2023. godine, uključujući pitanja iz Agende ŽMB.

EULEKS je izvestio da je razgovarao o rodnoj ravnopravnosti na većini sastanaka održanih sa Predsedništvom i vladinim institucijama.²¹ EULEKS je izvestio da su se njegov nivo upravljanja, savetnici i operativni službenici sastajali sa OŽCD na nedeljnoj bazi. Više rukovodstvo i savetnik za rodna pitanja angažovani u Predsedništvu Kosova i Vladi (tj., premijer, ministar pravde takođe u svojstvu nacionalnog koordinatora za nasilje u porodici i rodno zasnovanom nasilju, kao i ministar unutrašnjih poslova), kao i kao i sa Generalnom direkcijom kosovske policije da pomogne njima i kosovskim institucijama u unapređenju Agende ŽMS Misija je nastavila učešće u Kosovskoj grupi za bezbednost i pol. Nastavljen je dijalog EULEKS-a sa parlamentom u vezi sa usaglašenošću nacarta nacionalnog zakonodavstva sa principima rodne ravnopravnosti. Ključni partneri su ostali Klub žena i Parlamentarni odbor za ljudska prava, rodnu ravnopravnost, nestala lica i peticije. U decembru 2023. godine, šef misije se takođe sastao sa ombudsmanom kako bi razgovarali o promovisanju rodne ravnopravnosti.

D. EU INTEGRIŠE RODNU PERSPEKTIVU U SVE I CILJNE AKCIJE

Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj, Komitet za razvojnu pomoć (OECD DAC), uspostavila je specifične kriterijume za rodne markere u programima. Ovi kriterijumi procenjuju u kojoj meri je EU integrisala rodnu perspektivu u sve svoje akcije, u skladu sa postavljenim kriterijumima, kao i da li je EU planirala ciljne akcije za unapređenje rodne ravnopravnosti kako je predviđeno po RAP III. Vremenski okvir se odnosi na akcije razvijene tokom 2023. godine.

Tabela D. Stepen u kojem EU integriše rodnu perspektivu u sve akcije i ciljne akcije	2021	2022	2023	Promena
21. Broj i % novih akcija ²² koje su rodno osetljive ili ciljane (GM1 + GM2) na nacionalnom nivou (RAP III, indikator 1.1)	7 ²³ (100%)	4 (100%)	6 (100%)	+0.5
22. Broj i % novih ciljnih rodni akcija (GM2) sprovedenih iz nacionalne alokacije (RAP III, indikator 1.2)	0 (0%)	0 (0%)	2	+0.5
23. Ukupno finansiranje u podršci rodnoj ravnopravnosti na nacionalnom nivou (GM1 + GM2) (RAP III, indikator 1.3)	€71.21 million	€62.25 million	€1.3 million	-0.5
24. Iznos finansiranja usmeren na organizacije žena i pokrete na nacionalnom nivou (RAP III, indikator 1.4)	€488,300	€0	€204,000	+0.5
25. % novih akcija koje podržavaju reforme upravljanja javnim finansijama i uključuju komponentu rodno budžetiranja (RAP III, indikator 3.1)	100%	Nije primenljivo	Nije primenljivo	Nije primenljivo

Tokom 2023. godine nije bilo novih IPA III akcija za Kosovo. Ovo je rezultat mera EU prema Kosovu, prema kojima je EU privremeno suspendovala finansijski instrument za pretprijetnu pomoć (IPA). Finansiranje alocirano za civilno društvo je nastavljeno, ali detalji o akcijama nisu objavljeni. Shodno tome, obim u kojem je finansiranje civilnog društva sadržalo rodnu perspektivu bilo je teško proceniti. U vezi s tim, MŽK je koristila zahteve za podatke i

²¹ MŽK, odgovori na zahteve za podatke od EULEX-a.

²² Ovo se odnosi na Akcione dokumente, a ne na ugovore. „Novi“ se odnosi na one odobrene 2022. godine.

²³ Ovo je prilagođeno od izveštaja o monitoringu iz 2021. godine jer je EU objavila Akcioni dokument za [Program za civilno društvo i medije za Kosovo* 2021–2023](#) nakon što je izveštaj o praćenju iz 2021. godine bio završen. Ovo je ažurirano kako bi odražavalo taj Akcioni dokument, odobren 2021. godine.

korespondenciju sa EUOK. Prema EUOK, sledeće akcije označene kao GM1 i GM2 odobrene su 2023. godine:

1. Razotkrivanje istine: Borba protiv monoetničkog novinarstva i zagovaranje za nestale osobe na Kosovu sa BIRN Kosovo (GM1 - €216K)
2. Unapređenje rodne ravnopravnosti i raznolikosti eliminacijom rodno zasnovane diskriminacije na radnom mestu sa Centrom za rodne studije Kosova (GM2 - €204K)
3. Sport za inkluziju sa Igraj Internacionalno (GM1 - €226K)
4. Jačanje napora za rasvetljavanje sudbine nestalih osoba na Kosovu sa Fondom za humanitarno pravo (GM1 - €205K)
5. Prava pojačana: Inkluzivni razvoj i socijalna inkluzija za decu i porodice najviše pogođene diskriminacijom na Kosovu sa Save the Children (GM1 - €215K)
6. Podrška integraciji žena u ruralnim opštinama Kosova – WIntegra sa Arbeiter-Samariter-Bund Deutschland EV (GM2 - €236K)

Kako je EU finansirala manje akcija usled pomenutih mera, manje ugovora je generalno potpisano, a posebno onih povezanih sa rodnom ravnopravnošću, u 2023. nego prethodnih godina. Stoga su bile prisutne dve GM2 akcije. Kao što je MŽK napomenula u Izveštaju o proceni za 2022. godinu, EU još uvek nema sistem za praćenje ukupnog finansiranja podrške rodnoj ravnopravnosti. EU koristi standardizovani OECD rodni marker, što može doprineti pogrešnom prikazu stvarno alociranih resursa, s obzirom na metodologiju OECD-a. Naime, kod GM1 akcija, samo procenat sredstava doprinosi rodnoj ravnopravnosti, dok se ostatak može koristiti u druge svrhe. Međutim, ne postoji način praćenja tačnog iznosa sredstava potrošenih na rodnu ravnopravnost u GM1 akcijama. Stoga, prema RAP III indikatoru 1.3, EU može samo da dođe do grube procene ukupnog iznosa finansiranja koji će doprineti rodnoj ravnopravnosti. Na Kosovu je finansiranje eksplicitno usmereno na rodnu ravnopravnost procenjeno na €440,000.

EU još uvek nema način za merenje finansiranja za organizacije žena i pokrete kroz postojeće sisteme, ali se procenjuje da je €204,000 podržalo organizacije žena, konkretno Centar za rodne studije Kosova.

Na kraju, u vezi sa indikatorom 25, procenat novih akcija koje podržavaju reforme upravljanja javnim finansijama (PFM) i uključuju komponentu rodno budžetiranja (RAP III, indikator 3.1), EU je navela da od 2017. godine nije imala nove PFM akcije.

E. EU PREDVODI PRIMEROM

Ovaj kriterijum ispituje u kojoj meri EU predvodi primerom, uspostavljanjem rodno osetljivog i rodno uravnoteženog rukovodstva na najvišim političkim i menadžerskim nivoima EU, u skladu sa RAP III, stub 4. Raspravlja se o rukovodstvu EUOK/EUD i EULEX-a, kao misije ZSOP.

Tabela E. Mera u kojoj EU predvodi primerom	2021	2022	2023	Promena
26. Broj i % žena na visokim i srednjim menadžerskim pozicijama u Kancelariji EU, EUSR i EULEX-u, kao misiji ZSOP (RAP III, indikator 10.1) ²⁴	0%	0%	0%	0
27. % menadžmenta obučenog o rodnoj ravnopravnosti i RAP III u Kancelariji EU i misiji ZSOP (indikator 10.2)	92%	0%	75%	+0.5

²⁴ Visoko rukovodstvo je definisano da uključuje: generalne sekretare, zamenike generalnih sekretara, izvršne direktore i pojedine ambasadore (na nivou direktora). Srednje rukovodstvo je definisano kao šefovi odeljenja i većina ambasadora. U praksi, unutar određene misije, poput misije na Kosovu, dodatne pozicije mogu učestvovati na sastancima rukovodstva, ali se ovaj indikator odnosi isključivo na ovu definiciju.

28. % menadžmenta obučenog o ženama, miru i bezbednosti u Kancelariji EU i misiji ZSOP (indikator 10.2)	14%	0%	0%	0
29. Broj savetnika za rodna pitanja / kontakt osoba za rodna pitanja u Kancelariji EU i misiji ZSOP	14	13	13	0

Prema definiciji Evropske komisije, visoke menadžerske pozicije su šefovi delegacija, dok su srednje menadžerske pozicije šefovi saradnje.²⁵ U 2023. godini, u EUOK, šef misije i šef saradnje su muškarci. U EUSR-u, EUSR/ambasador je muškarac. U EULEX-u, i šef misije i zamenik šefa misije su muškarci.

EU ima stalnog savetnika za rodna pitanja i kontakt osobu za rodna pitanja u EUOK/EUSR-u, stalnog savetnika za rodna pitanja u misiji ZSOP EULEX i 10 kontakt osoba za rodna pitanja u EULEX-u, ukupno 13 osoba. Osim savetnika za rodna pitanja koji izveštava šefa misije EULEX-a, nijedna kontakt osoba za rodna pitanja nije na menadžerskom nivou niti direktno izveštava šefove misija. Ovo ograničava uticaj kontakt osoba za rodna pitanja u EUOK-u. Imajući u vidu druge odgovornosti, kontakt osoba za rodna pitanja u EUOK-u može posvetiti ograničeno vreme unapređivanju rodne ravnopravnosti. EULEX ima stalnog savetnika za rodna pitanja sa jasno definisanim opisom posla, a kontakt osobe za rodna pitanja u EULEX-u imaju jasno definisane uslove za rad.

U 2023. godini, šef saradnje EUOK-a učestvovao je na radionici o RAP III, organizovanoj od strane UN Women, dok su dva menadžera EULEX-a prošla obuku o internim smernicama EULEX-a za rodno osvešćivanje, kao i o prevenciji seksualnog uznemiravanja, eksploatacije i zlostavljanja (SEZ) na poslu.²⁶ Dakle, tri od četiri menadžera su pohađala relevantne obuke u 2023. godini. Nisu održane nove obuke o ŽMB (Žene, mir i bezbednost) u 2023, iako su se brifinzi održavali tokom internih sastanaka. Nije bilo poznatih obuka za viši menadžment EUOK-a u 2023.

F. VLADA USVAJA ZAKONE U SKLADU SA PRAVNOM TEKOVINOM EU O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI I KONSULTUJE ŽOCD

Ovaj kriterijum ispituje u kojoj meri je Vlada usvojila zakone u skladu sa pravnom tekovinom EU o rodnoj ravnopravnosti i konsultovala organizacije žena civilnog društva (ŽOCD).

Tabela F. Stepen u kojem Vlada usvaja zakone u skladu sa pravnom tekovinom EU o rodnoj ravnopravnosti i konsultuje ŽOCD	2021	2022	2023	Promena
30. Stepen u kojem se rodna ravnopravnost adresira u Nacionalnom programu za usvajanje pravne tekovine EU	Opširno	Opširno	Opširno	0
31. Stepen u kojem su ključni zakoni o rodnoj ravnopravnosti i pristupanju EU otvoreni za javne konsultacije	Potpuno	Potpuno	Umereno	-0.5
32. Stepen u kojem su doprinosi ŽOCD uzeti u obzir prilikom donošenja zakona, amandmana i politika usklađenih sa pravnom tekovinom EU o rodnoj ravnopravnosti	Minimalno	Minimalno	Umereno	+0.5
33. Stepen u kojem su nove sektorske strategije javno dostupne	Potpuno	Potpuno	Potpuno	0
34. Stepen integrisanja rodne ravnopravnosti u nove sektorske strategije	Umereno	Umereno	Umereno	0
35. % sektorskih radnih grupa (ili sličnih tela) sa uključenim ŽOCD	Nije primenljivo	Nije primenljivo	Nije primenljivo	Nije primenljivo

²⁵ EK, [Menadžeri u Evropskoj komisiji](#), "Opis poslova, ključne kvalifikacije i upražnjena mesta za rukovodeće pozicije u Evropskoj komisiji".

²⁶ MŽK email prepiska sa EULEX-om.

Nacionalni program za usvajanje pravne tekovine EU za Kosovo 2023-2027 opširno se bavi rodnom ravnopравnošću, što uključuje i zakonski okvir i politike.²⁷ Dokument objavljen u junu 2023. godine značajno je rodno senzitivisan i uključuje mnoge prioritete srednjoročnog plana vezane za rodnu ravnopravnost, kao što su: nadgledanje budžetskih rashoda Skupštine tokom fiskalne godine, uključujući analizu, implementaciju i praćenje rodno odgovornog budžetiranja;²⁸ unapređenje ljudskih i tehničkih kapaciteta centara po principu „one-stop-shop“ i usluga za preduzeća, kao i preduzimanje afirmativnih mera za podsticanje manje zastupljenog pola u skladu sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti (ZRR);²⁹ potpuna operativnost institucionalnih mehanizama za zaštitu od diskriminacije i osnaživanje službenika za rodnu ravnopravnost unutar ministarstava i opština; jačanje kapaciteta institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost, zaštitu od porodičnog i rodno zasnovanog nasilja, uz osnaživanje uloge žena i devojaka u donošenju odluka i ekonomskom osnaživanju kako bi se eliminisalo nasilje; razvoj relevantnih politika procene uticaja na rodnu ravnopravnost kao dopunu postojećem regulatornom okviru; i finansijska podrška skloništim za žrtve rodno zasnovanog nasilja.³⁰ NPEI je nastavio da uključuje mnoge mere predviđene NPISSP-om 2022-2025. Izveštaji o praćenju NPEI 2023-2027 uključuju rodnu perspektivu i izveštavaju o aktivnostima koje su sprovedene sa ili bez kašnjenja,³¹ kao i o merama koje su suočene sa odlaganjem. U međuvremenu, Agenda Evropske reforme (ARE) III završena je krajem 2023. godine.

Zakoni i javne politike obično su dostupni za javne konsultacije. Od 2016. godine ovo je obaveza Vlade prema [Uredbi \(GRK\) br. 05/2016 o minimalnim standardima za proces javnih konsultacija](#). Kosovo takođe ima [platformu za javne konsultacije](#) preko koje i organizacije civilnog društva (OCD) i pojedinci mogu da unesu svoje predloge za nacрте politika ili direktno pošalju komentare odgovornim zvaničnicima u resornim ministarstvima. MŽK, zajedno sa svojim članicama, redovno koristi ovu platformu kako bi predložila konkretne načine za poboljšanje pažnje na rodnu ravnopravnost u nacртima zakona, uredbi i dokumenata. Vlada na istoj platformi objavljuje dokumente relevantne za proces pristupanja EU i nove sektorske strategije, čineći ih u potpunosti dostupnim javnosti. Međutim, ponekad bi trebalo obezbediti više vremena za javne konsultacije, posebno za obimnije dokumente poput NPEI.

U međuvremenu, doprinos ženskih organizacija civilnog društva (ŽOCD) u skladu sa pravnim tekovinama EU o rodnoj ravnopravnosti uključen je u nacрте zakona, amandmane i politike u umerenoj meri. Kao što je pomenuto, njihov doprinos integrisan je u dokumente o pristupanju EU i relevantne strategije, poput NPEI i sektorskih strategija. Međutim, manji broj preporuka koje su dale ove organizacije bio je uključen u zakone, uredbе i administrativna uputstva.

Vlada još nije pronašla način da uključi veći broj i raznovrsnije ŽOCD u javne konsultacije, posebno one na lokalnom nivou. Njihov doprinos mogao bi značajno da unapredi izradu zakona i politika kako bi bolje odgovarali potrebama raznovrsnih žena i muškaraca.

Pored toga, resorna ministarstva minimalno konsultuju službenike za rodnu ravnopravnost (SRR) tokom izrade javnih politika. Zakon o rodnoj ravnopravnosti (ZRR) predviđa uključivanje SRR-a u radne grupe za kreiranje politika, ali oni retko bivaju adekvatno uključeni. SRR su često u bližem kontaktu sa OCD-ima i mogli bi doprineti boljem uključivanju i usvajanju preporuka OCD-a u procesu kreiranja politika. Ipak, većina SRR-a mora dodatno da

---

²⁷ Republika Kosovo, Vlada, KP, [Nacionalni program za evropske integracije 2023–2027](#), jun, 2023.

²⁸ Ibid., str. 17.

²⁹ Ibid., str. 53.

³⁰ Ibid., str. 81.

³¹ Republika Kosovo, Vlada, KP, [Izveštaj o sprovođenju Nacionalnog programa za evropske integracije \(NPIE\) za period januar – jun 2023](#), avgust, 2023 and [Izveštaj o sprovođenju Nacionalnog programa za evropske integracije \(NPEI\) za period jul – septembar 2023](#), novembar, 2023.

unapredi svoje kapacitete u oblasti kreiranja politika kako bi mogli u potpunosti da doprinesu izradi novih politika iz rodne perspektive.³²

Kako bi procenila u kojoj meri nove sektorske strategije integrišu rodnu ravnopravnost, MŽK je obično analizovala sektorske strategije navedene u Planu strateških dokumenata Kosova, koji je bio otvoren za javne konsultacije 2022. godine.³³ Međutim, MŽK nije uspela da pronađe Plan strateških dokumenata koji je bio otvoren za javne konsultacije ili objavljen od strane Kancelarije za strateško planiranje tokom 2023. godine. Umesto toga, Vlada je za 2023. godinu objavila samo „Listu važećih strateških dokumenata“³⁴, „sa vremenskim okvirima za svaki od njih. Plan strateških dokumenata koji su ažurirani ili se izrađuju nije bio dostupan javnosti.

Većina strategija koje su relevantne za rodnu ravnopravnost otvorena je za javne konsultacije, ali i dalje ostaju u formi nacрта. Objavljene strategije ne posvećuju dovoljno pažnje rodnoj ravnopravnosti. U većini slučajeva, one samo pominju izazove i identifikuju prepreke za integrisanje rodne perspektive u određene oblasti politika. Strategije uglavnom uključuju doprinos ŽOCD-a u vezi sa analizom situacije, identifikovanim problemima i izazovima. Međutim, prateći akcioni planovi ovih strategija ne uključuju ciljeve, mere, indikatore, polazne osnove ili ciljne vrednosti vezane za rodnu ravnopravnost. Takođe, doprinos ŽOCD-a u akcionim planovima je minimalno uključen.³⁵

S obzirom na to da je Kosovo i dalje u ranoj fazi procesa pristupanja EU, Vlada još nije formirala sektorske radne grupe za različita poglavlja pravnih tekovina EU.³⁶ MŽK je zagovarala da je važno obezbediti uključivanje ŽOCD-a u ove radne grupe kada budu formirane.

G. VLADA SPROVODI PREPORUKE O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI UKLJUČENE U IZVEŠTAJ O ZEMLJI

Ovaj kriterijum ispituje u kojoj meri Vlada i odgovorne institucije sprovode preporuke o rodnoj ravnopravnosti sadržane u Izveštaju EK o Kosovu za 2022. godinu. Preporuke se odnose na zvanične preporuke u sivim okvirima i preporuke uključene u narative poglavlja. Ova brza analiza zasniva se na proceni MŽK sprovođenja preporuka na osnovu javno dostupnih dokumenata i zahteva za podacima podnetih kroz istraživanja.

Tabela G. Stepen sprovođenja preporuka o rodnoj ravnopravnosti iz Izveštaja o zemlji od strane Vlade	2021	2022	2023	Promena
36. Stepen sprovođenja preporuka o rodnoj ravnopravnosti iz Izveštaja EK o Kosovu od strane Vlade ili institucija	Minimalno	Minimalno	Minimalno	0

Izveštaji o Kosovu za 2021. i 2022. godinu preporučili su u sivom okviru „jačanje sprovođenja Zakona o rodnoj ravnopravnosti (ZRR) i obezbeđivanje pravilnog funkcionisanja sistema zaštite, prevencije i procesuiranja svih oblika rodno zasnovanog nasilja“. Praćenje MŽK i komunikacija sa ključnim institucijama, kao i praćenje rodne senzitivnosti javnih politika, pokazuje da su određeni aspekti ZRR-a i dalje slabo implementirani, poput obezbeđivanja

³² MŽK zapažanja tokom sprovođenja intervjua sa rodnim oficirima (SRR) u vezi sa predstojećim izveštajem „Rod i digitalizacija“ tokom 2022. i 2023. godine.

³³ Kancelarija premijera, Kancelarija za strateški razvoj, [Plan strateških dokumenata 2020-2022](#), jun, 2020.

³⁴ Kancelarija premijera, [Lista Validnih Strateških Dokumentata 2023](#), jun, 2023.

³⁵ Takav je bio slučaj, na primer, sa Strategijom za vladavinu prava 2021–2026 i Digitalnom agendom 2030.

³⁶ MŽK prepiska sa Nacionalnim koordinatorom za IPA, april 2022.

dostupnosti rodno razvrstanih podataka, rodne ravnopravnosti na svim nivoima Vlade i javne uprave, kao i rodno odgovornog budžetiranja.

Službenici za rodnu ravnopravnost (SRR) i dalje nemaju adekvatne kapacitete za obavljanje svojih dužnosti i često su isključeni iz procesa donošenja odluka, što narušava mogućnost integriranja rodne ravnopravnosti u politike i procese odlučivanja na svim nivoima, u skladu sa ZRR.³⁷ Iako postoje određena poboljšanja, poput saradnje Ministarstva pravde i Instituta za sudsku medicinu sa MŽK i drugim akterima na izradi Državnog protokola za tretman slučajeva seksualnog nasilja, pažnja posvećena rodno zasnovanom nasilju ostala je nedovoljna tokom 2023. godine. Nedostajala su dodatna sredstva za sprovođenje svih politika i strategija, a mere rehabilitacije za žrtve i počiniocice nasilja bile su oskudne.

Napredak u rodnoj ravnopravnosti: oblasti za unapređenje prema Izveštaju za 2023. godinu:

- Vladavina prava: Unapređenje kapaciteta sudija i tužilaca za postupanje u slučajevima rodno zasnovanog nasilja u skladu sa zakonima, Strategijom protiv porodičnog i rodno zasnovanog nasilja za 2022–2026. i novim Državnim protokolom za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja.
- Osnovna prava: Jačanje zaštite građanskih i osnovnih prava žena kroz usvajanje Građanskog zakonika, sprovođenje Zakona o prevenciji i zaštiti od porodičnog nasilja, kao i jačanje sprovođenja ZRR i Strategije protiv rodno zasnovanog nasilja.
- Socijalna politika i zapošljavanje: Usvajanje izmena Zakona o radu radi usklađivanja sa pravnim tekovinama EU, posebno u vezi sa nediskriminacijom u zapošljavanju i roditeljskim odsustvom; nastavak dubinskih reformi u oblasti socijalnih šema kako bi se obezbedilo bolje ciljano delovanje i poboljšao pristup socijalnim uslugama.

MŽK je uočila kontinuirani izostanak rodne analize u oblasti bezbednosti. Vlada nije dovoljno pažnje posvetila uključivanju raznovrsnih žena u mirovne procese, što je negativno uticalo na inkluzivnost dijaloga Kosovo-Srbija.³⁸ Potpuno tretiranje rodno zasnovanog nasilja kao pitanja vladavine prava i dalje je u toku, a nedostatak dovoljno rodno razvrstanih podataka u raznim sektorima ometa sveobuhvatno razumevanje potreba i donošenje politika zasnovanih na dokazima.

U svom [Komentaru](#) za 2023. godinu, MŽK je preporučila niz akcija EU i Vladi kako bi se unapredila rodna ravnopravnost.

H. PROGRAMIRANJE IPA III NA NACIONALNOM NIVOU PRIORITIZUJE RODNU RAVNOPRAVNOST

Ovaj kriterijum procenjuje u kojoj meri programiranje Instrumenta za pretprijetupnu pomoć (IPA) III daje prioritet rodnoj ravnopravnosti.

Tabela H. Stepen prioritizacije rodne ravnopravnosti u programiranju IPA III	2021	2022	2023	Promena
37. Stepen konsultacija vladinih tela sa ženskim organizacijama tokom razvoja višegodišnjih indikativnih programa IPA III strateškog odgovora	Uopšte	Uopšte	Nije primenljivo	Nije primenljivo

³⁷ MŽK zapažanja tokom sprovođenja intervjua sa rodnim oficirima (SRR) u vezi sa izveštajem o digitalizaciji.

³⁸ KWN prepiska sa aktivistkinjama i organizacijama za ženska prava (ŽOCD) u Mitrovici tokom 2023. godine.

38. Stepen uključivanja ciljeva rodne ravnopravnosti u višegodišnji indikativni program (IPA III strateški odgovor)	Ne može se zaključiti	Ne može se zaključiti	Nije primenljivo	Nije primenljivo
39. Stepen integracije rodne perspektive u godišnje indikativne programe ili akcijske dokumente	Opširno	Umereno	Nije primenljivo	Nije primenljivo

Tradicionalno, višegodišnji indikativni programi za određenu zemlju težili su da obezbede doslednost između ključnih oblasti intervencije EU i prioriteta koje izrazi zemlja korisnica. Sa IPA III, u zemljama Zapadnog Balkana, s obzirom na jedinstveni kontekst pretpristupnog procesa, vlade su pozvane da pripreme strateške odgovore umesto ovih dokumenata.

Vlada Kosova nije uopšte konsultovala ženske organizacije prilikom razvoja ovog dokumenta. MŽK je imala priliku da ga kratko pregleda samo zato što je EUOK/EUSR podelila nacrt. IPA III strateški odgovor nije bio javno dostupan, pa stoga nije bilo moguće analizirati u kojoj meri uključuje ciljeve rodne ravnopravnosti. Kasnije, mere EU prema Kosovu rezultirale su privremenim prekidom finansiranja IPA III. Dana 15. decembra 2021, EK je objavila konačnu [Odluku o sprovođenju finansiranja godišnjeg akcionog plana za Kosovo za 2022. godinu](#).

I. PRIKUPLJANJE RODNO RAZVRSTANIH PODATAKA OD STRANE NACIONALNIH STATISTIČKIH KANCELARIJA

Ovaj kriterijum procenjuje u kojoj meri nacionalne statističke kancelarije prikupljaju rodno razvrstane podatke. Takvi podaci su ključni za donošenje politika zasnovanih na dokazima.

Tabela I. Stepen prikupljanja rodno razvrstanih podataka od strane nacionalnih statističkih kancelarija	2021	2022	2023	Promena
40. Zemlja ima ažuriran Indeks rodne ravnopravnosti (URR) na nacionalnom nivou	No	No	No	0
41. Nacionalne statističke kancelarije objavljuju izveštaj sa lako dostupnim rodno razvrstanim podacima koji su dovoljni za upotrebu javnosti	Umereno	Umereno	Umereno	0

Agencija za rodnu ravnopravnost (ARR) i Kosovska ARRncija za statistiku (KAS) nastavile su rad na uspostavljanju tri domena URR za Kosovo: Znanje, Moć i Novac. Međutim, oni još nisu objavljeni.

Kosovo nije deo mnogih istraživačkih inicijativa EUROSTAT-a, uključujući Evropsko istraživanje radnih uslova, što u kombinaciji sa nedostatkom političke volje usporava prikupljanje podataka neophodnih za uspostavljanje URR.³⁹

KAS, u saradnji sa ARR, povremeno objavljuje izveštaj "Žene i muškarci na Kosovu", a poslednja takva publikacija bila je 2020. godine, sa podacima iz 2019–2020.⁴⁰ Rodno razvrstani podaci nisu potpuno dovoljni za upotrebu javnosti, jer su neki podaci nedostupni. Na primer, nekoliko ključnih pokazatelja nije razvrstano po rodu, urbano/ruralnoj lokaciji i/ili etničkoj pripadnosti.

J. NACIONALNA TELA ZA EU INTEGRACIJU UKLJUČUJU OSOBLJE SA STRUČNOŠĆU ZA RODNU RAVNOPRAVNOST

Ovaj kriterijum procenjuje u kojoj meri nacionalna tela odgovorna za EU integraciju uključuju osoblje sa stručnošću za rodnu ravnopravnost.

³⁹ MŽK intervju, 2022.

⁴⁰ KAS i ARR, [Žene i muškarci na Kosovu](#), 2020.

Nakon reformi vlade 2021. godine, Ministarstvo za evropske integracije je ukinuto. Kancelarija nacionalnog IPA koordinatora (NKIPP), ranije poznata kao Odeljenje za razvojnu pomoć, integrisana je u Kancelariju premijera (KP) i preimenovana u Kancelariju za saradnju i razvoj, pri čemu su zadržane prethodne odgovornosti i pozicije.

Tabela J. Stepen uključenosti stručnjaka za rodnu ravnopravnost u nacionalnim telima za EU integraciju	2021	2022	2023	Promene
42. Stepen postojanja stručnosti za rodnu ravnopravnost u telu odgovornom za EU integraciju	Umereno	Umereno	Umereno	0
43. % osoblja obučenog o rodnoj ravnopravnosti u 2023. u telu odgovornom za EU integraciju	0%	0%	0%	0
44. Stepen konsultovanja fokus osoba za rodnu ravnopravnost tokom IPA programiranja	Minimalno	Minimalno	Minimalno	0
45. Stepen postojanja stručnosti za rodnu ravnopravnost u nacionalnim statističkim kancelarijama	Minimalno	Minimalno	Minimalno	0

Do danas, osim agencije za rodnu ravnopravnost (ARR) u okviru KP, ne postoji posebna stručnost za rodnu ravnopravnost u Kancelariji za evropske integracije pri KP. Ipak, javne politike koje je objavila ova kancelarija i njena posvećenost komunikaciji sa civilnim društvom, uključujući ženske organizacije (OŽCDs), ukazuju na poboljšanje unutrašnje stručnosti za rodnu ravnopravnost.

NKIPP osoblje je ranijih godina pohađalo obuke o rodnoj ravnopravnosti koje je sprovela MŽK uz podršku EUOK. Međutim, trenutno osoblje NKIPP-a nije prošlo obuku o rodnoj ravnopravnosti u 2023. Takva obuka mogla bi pomoći osoblju da osigura uključivanje rodne ravnopravnosti kao deo procesa EU integracije.

Prema korespondenciji MŽK sa rodnim oficirima i NKIPP-om, ARR je samo minimalno konsultovana tokom IPA programiranja, dok rodni oficiri u relevantnim ministarstvima nisu konsultovani.

Kosovska agencija za statistiku (KAS) ima osobu koja služi kao fokus tačka za rodnu ravnopravnost, ali nije jasno da li je to zvanično deo njenog opisa posla. Osim toga, činjenica da radi u jednom odeljenju može ograničiti njenu sposobnost da podrži prikupljanje i izveštavanje o rodnim statistikama u različitim sektorima.

ZAKLJUČAK

Generalno, zabeležen je blagi regres u rodnom mejnstrimingu u procesu pristupanja EU na Kosovu (za 3%). Iako je Evropska komisija unapredila rodni integrisanju u Izveštaju o Kosovu za 2023. godinu, postoje mogućnosti za dalju integraciju rodne perspektive u različita poglavlja, uključujući prezentovanje podataka razvrstanih po polu i dodavanje više preporuka povezanih sa rodnom ravnopravnošću. Konsultacije EU i Vlade sa OCD-ovima, uključujući organizacije žena civilnog društva (OŽCD), su poboljšane, ali je potrebno dodatno strateško planiranje kako bi se uključio veći broj i raznovrsnije OCD, te kako bi se obezbedilo da pažnja rodnoj ravnopravnosti bude integrisana u sve agende i zaključke struktura SSP-a.

Angažman EU sa civilnim društvom, posebno sa OŽCD-ovima, u vezi sa političkim dijalozima, agendom Žene, mir i bezbednost (ŽMB) i kao deo dijaloga Priština-Beograd bio je nedovoljan, naročito tokom kriza i u vezi sa merama EU na Kosovu. EU je ostvarila umereni angažman sa vladinim partnerima na pitanjima rodne ravnopravnosti, ali nedovoljno sa parlamentom, agencijom za rodnu ravnopravnost (ARR) i službenicima za rodnu ravnopravnost.

Iako je EU integrisala rodnu perspektivu u svim akcionim dokumentima, metodologija za rodne markere (OECD DAC) nije omogućila praćenje tačnog iznosa sredstava izdvojenih za

rodnu ravnopravnost niti dovoljno precizno praćenje sredstava dodeljenih OŽCD-ovima, prema RAP III indikatorima. Pored toga, označavanje rodnom markerima nije uvek bilo ispravno i nije u potpunosti ispunjavalo kriterijume OECD DAC-a.

Liderstvo unutar EU nije rodno izbalansirano, a obuke na temu rodne ravnopravnosti, uključujući one povezane sa ŽMB agendom, nisu sprovedene u kontinuitetu tokom 2023. godine, iako su od ključnog značaja za trenutni kontekst na Kosovu. Postoje savetnici i kontakt tačke za rodnu ravnopravnost u okviru Kancelarije EU na Kosovu (EUOK), ali nisu na odlučujućim pozicijama gde bi mogli imati veći uticaj na integraciju rodne perspektive u rad EU.

Vlada Kosova je značajno unapredila rodno integrisanje u procesu pristupanja EU u poređenju sa prethodnim godinama, zahvaljujući kvalitetnim konsultacijama sa civilnim društvom i integracijom većine unosa koje su OŽCD-ovi pružili nakon tih konsultacija. Određene strategije relevantne za rodnu ravnopravnost bile su otvorene za javne konsultacije, iako ne sve. One koje su bile uključene u javne konsultacije i dalje ne posvećuju dovoljno pažnje rodnoj ravnopravnosti, posebno u vezi sa indikatorima, početnim vrednostima i ciljevima u akcionim planovima.

Vlada je minimalno napredovala u implementaciji preporuka Evropske komisije iz Izveštaja o Kosovu za 2022. godinu. Strateški odgovor za IPA III nije bio javno dostupan niti pregledan kroz javne konsultacije tokom njegove pripreme, usled mera koje je EU uvela, zbog čega su sredstva iz IPA programa za Kosovo bila suspendovana od juna 2023. godine. Kosovo još uvek nema Indeks rodne ravnopravnosti, a iako se povremeno objavljuju podaci o ženama i muškarcima, nedostaju podaci razvrstani po polu i etničkoj pripadnosti, kao i po ruralnoj i urbanoj lokaciji.

Kosovo poseduje institucionalni okvir, uključujući ARR i službenike za rodnu ravnopravnost, koji bi mogli doprineti IPA programiranju iz rodne perspektive. Međutim, Vlada nije dovoljno uključila ARR i službenike za rodnu ravnopravnost u dizajniranje IPA programa. Rodna ekspertiza u Kosovskoj agenciji za statistiku (KAS) je minimalna i koncentrisana u samo jednom sektoru.

PREPORUKE

ZA EU

- Nastaviti unapređivanje znanja i preuzimanja odgovornosti svih članova osoblja EU-a o tome kako integrisati rodnu perspektivu u sve odeljke Izveštaja o Kosovu, uključujući korišćenje intersekcionalnog i transformativnog pristupa u skladu sa RAP III.
- Organizovati značajnije konsultacije sa raznovrsnim OŽCD i nastojati da se njihovi predlozi integrišu u Izveštaj o Kosovu i u vezi sa strukturama SSP. U odsustvu konsultacija u okviru SSP-a, nastaviti konsultacije sa civilnim društvom u vezi sa napretkom Kosova u sprovođenju reformi EU.
- Sarađivati i strateški planirati sa mrežama OCD kako bi se povećale konsultacije sa raznovrsnim ženama i muškarcima, uključujući one na lokalnim nivoima, osobama sa invaliditetom i različitim etničkim pripadnosti. Osigurati da raznovrsne OCD dobijaju pozive na konsultacije i da su konsultacije dostupne u pogledu jezika, mogućnosti i vremena. Nastaviti pružanje povratnih informacija o tome koje preporuke civilnog društva su uključene u izveštaje i konsultacije, kao i razloge zašto drugi predlozi nisu uključeni.
- Nastaviti podržavanje i finansiranje planiranih sektorskih rodni analiza, kao i nove, sveobuhvatne, ažurirane Rodne analize za Kosovo.
- Nastaviti unapređivanje pažnje prema rodnoj ravnopravnosti u političkom dijalogu sa Vladom Kosova, uključujući ARR i mehanizme rodne ravnopravnosti u ovim dijalozima koji se odnose na različite sektore.
- Osigurati redovne, kvartalne dijaloge između ambasadora i raznovrsnih OŽCD o pitanjima koja se odnose na rodnu ravnopravnost i prava žena, kao i u vezi sa političkim kontekstom uopšte, u skladu sa obavezama EU prema agendi o ženama, miru i bezbednosti (ŽMB) i RAP III.

- Odmah preduzeti mere kako bi se osiguralo poboljšano, redovno uključivanje raznovrsnih OŽCD u dijalog Priština-Beograd, uključujući redovne konsultacije, u skladu sa ŽMB agendom; sprovesti rodno odgovornu analizu konflikta kako bi se informisao rad EU na Kosovu.
- Ponovo uspostaviti dobru praksu angažovanja OŽCD kao eksperata za podršku rodnom integrisanju programa, uz institucionalizaciju takvih strateških konsultacija sa stručnjacima za rodnu ravnopravnost iz civilnog društva kako bi se informisalo programiranje.
- Snažno podsticati Vladu da bolje angažuje raznovrsne OCD, ARR i oficire za rodnu ravnopravnost u procesu IPA programiranja.
- Podstaknuti EK da poboljša funkcionalnost OPSYS-a kako bi se bolje pratili izdaci usmereni ka rodnoj ravnopravnosti i na OŽCD i pokrete, odnosno. Ovo bi trebalo da uključuje unapređenje sistema i pokazatelja za praćenje troškova kroz podgrantove.
- Osigurati kontinuiranu obuku menadžmenta o rodnoj ravnopravnosti, kao i o ŽMB agendi. Nastaviti najbolju praksu angažovanja OŽCD i eksperata za rodnu ravnopravnost kako bi pružili obuke i mentorstvo prilagođene konkretnom kontekstu.

ZA VLADU KOSOVA

- Osigurati redovno prikupljanje i objavljivanje podataka razvrstanih po polu, u skladu sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti (ZRR), čime se omogućava dostupnost podataka za informisanje procesa pristupanja EU.
- Organizovati više značajnih konsultacija sa OCD, uključujući raznovrsne OŽCD. Nastaviti sa redovnim konsultacijama civilnog društva u vezi sa SSP-om, demonstrirajući posvećenost Vlade unapređenju napretka ka pristupanju Kosova EU, uprkos merama EU. Kada mere EU budu povučene i strukture SSP budu ponovo uspostavljene, osigurati značajno učešće raznovrsnih OŽCD u strukturama SSP i uključiti pitanja koja one postavljaju u agende i zaključke. Osigurati da raznovrsne OCD sa relevantnim stručnim znanjem dobiju pozive na konsultacije i da su konsultacije dostupne u pogledu jezika, mogućnosti i vremena. Razmotriti pružanje pisanih povratnih informacija ili organizovanje dodatnih konsultacija kako bi se civilnom društvu bolje objasnilo zašto su određene preporuke uključene ili ne.
- Razmotriti objavljivanje svih agenda i zaključaka sa sastanaka struktura SSP.
- Nastaviti konsultacije sa civilnim društvom, uključujući raznovrsne OŽCD, tokom pregleda NKIPP iz rodne perspektive i rešavanja njihovih preporuka za rodno integrisanje.
- Institucionalizovati konsultacije sa raznovrsnim, kvalifikovanim OŽCD tokom procesa izrade zakona i politika vezanih za proces pristupanja EU, unapređujući pažnju prema rodnoj ravnopravnosti u ovim dokumentima. Relevantne institucije treba da osiguraju uključivanje eksperata iz OCD u konsultacije i radne grupe u ranim fazama izrade politika i sektorskih dokumenata (npr. pre zvaničnih javnih konsultacija) kako bi se rodna ravnopravnost integrisala od samog početka i kako bi se izbegle strukturne ili sistemske prepreke za osiguranje dovoljne pažnje rodnoj ravnopravnosti u javnim politikama.
- Nastaviti sa omogućavanjem javnih konsultacija o nacrtima zakona i politika putem platforme za javne konsultacije, obezbeđujući dovoljno vremena za njihovu reviziju, posebno kod obimnijih dokumenata. Nastaviti sa uključivanjem doprinosa OŽCD radi unapređenja pažnje prema rodnoj ravnopravnosti, kao i potrebama raznovrsnih žena i muškaraca u javnim politikama.
- Dalje razvijati kapacitete oficira za rodnu ravnopravnost kako bi se uključili u procese kreiranja politika i osigurali njihovo učešće u svim radnim grupama, s ciljem integrisanja rodne perspektive u nove politike i zakone. Razmotriti dodelu stipendija iz programa Young Cell Scheme za rodne studije, obezbeđujući stipendije za obrazovanje novih javnih službenika u sprovođenju rodne analize i njenoj primeni u javnim politikama.

- Osigurati sprovođenje preporuka EK iz sadašnjeg i budućih Izveštaja o Kosovu, uključujući one vezane za rodnu ravnopravnost.
- Institucionalizovati konsultacije sa civilnim društvom, posebno sa stručnjacima iz OŽCD, u procesu izrade akcionih dokumenata, radi osiguranja poboljšane pažnje prema rodnoj ravnopravnosti u početnom dizajnu ovih dokumenata.
- Osigurati da svi članovi osoblja NKIPP prođu osnovnu obuku vezanu za unapređenje rodne ravnopravnosti kao deo procesa pristupanja EU.
- Poboľšati saradnju između NKIPP i ARR u okviru Kancelarije premijera, osiguravajući uključivanje ARR u sve procese vezane za pristupanje EU.
- Osigurati da ARR i oficiri za rodnu ravnopravnost budu dovoljno konsultovani tokom početnog dizajniranja akcionih dokumenata IPA.
- Osigurati da KAS ima dovoljan rodni stručni kapacitet u svim sektorima, koji može osigurati blagovremeno prikupljanje i objavljivanje rodnih statistika.
- Završiti Indeks rodne ravnopravnosti za Kosovo.

ZA CIVILNO DRUŠTVO

Iako se ova metodologija fokusirala na EU i Vladu kao nosioce odgovornosti za integraciju rodne perspektive tokom procesa pristupanja EU, otkrila je i načine na koje civilno društvo može podržati ove procese:

- Iskusne OCD mogu pružiti podršku i osnažiti raznovrsne druge OCD za učešće u procesu pristupanja EU. Ovo uključuje „prevođenje“ procesa pristupanja EU na način koji raznovrsne OCD mogu razumeti u odnosu na svoj rad, kao i podršku OCD-ovima u formulisanju njihovih prioriteta i artikulisanju tih prioriteta tokom konsultacija sa Vladom i EU.
- Saradnjom raditi na uspostavljanju kvalifikovanog, demokratski izabranog i reprezentativnog konsultativnog mehanizma koji bi obezbedio predstavljanje raznovrsnih interesa civilnog društva u zvaničnim sektorskim radnim grupama kada one budu uspostavljene u budućnosti. Predstavnici treba da budu izabrani, kvalifikovani sa odgovarajućom sektorskom ekspertizom i obavezni da konsultuju i izveštavaju druge OCD, osiguravajući adekvatno predstavljanje različitih interesa.
- Nastaviti sa pregledom nacрта zakona i politika, integracijom pažnje prema rodnoj ravnopravnosti.
- Nastaviti praćenje procesa pristupanja EU, osiguravajući da on doprinosi unapređenju rodne ravnopravnosti.
- Zalagati se za institucionalizaciju uključivanja OŽCD u proces dizajniranja i sprovođenja akcionih dokumenata, posebno od strane Vlade.

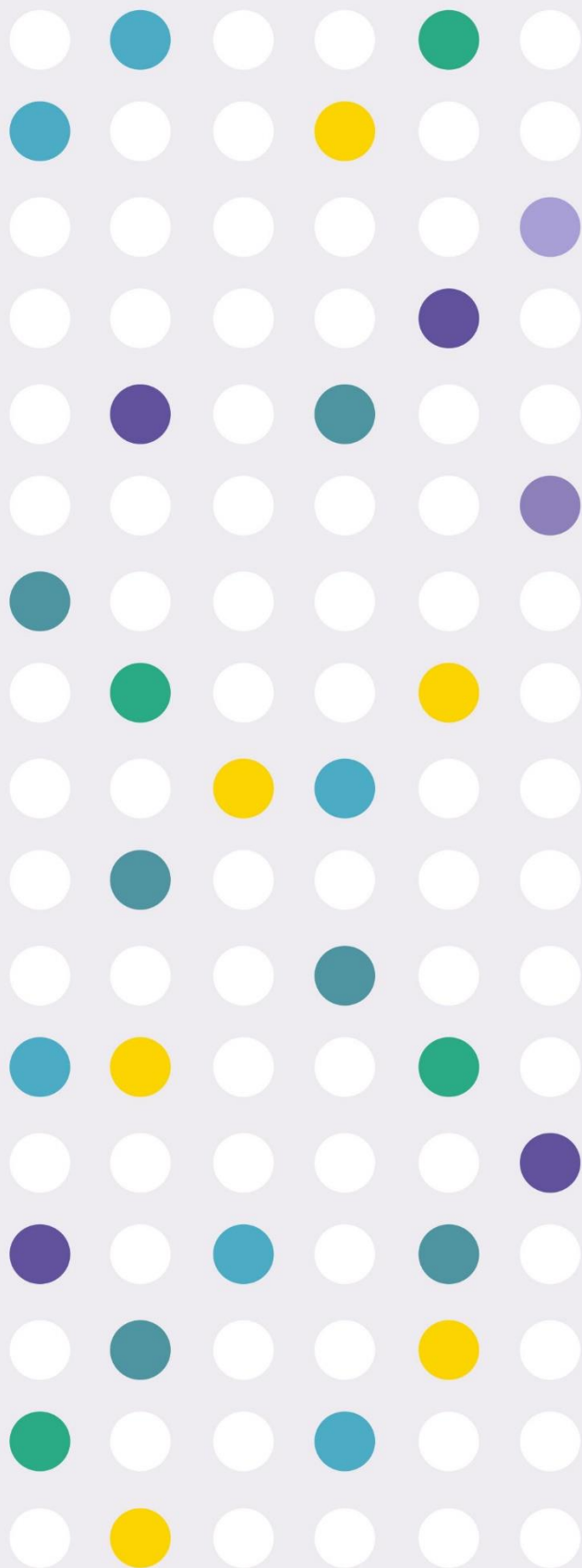
PRILOZI

PRILOG 1. IZVORI PODATAKA

Pored politika i drugih dokumenata pomenutih u ovom izveštaju, konsultacije sa sledećim institucijama i organizacijama, putem zahteva za podatke ili elektronske prepiske, doprinele su izradi ovog dokumenta. Institucije su navedene abecednim redom:

- Agencija za rodnu ravnopravnost pri Kancelariji premijera (ARR)
- Kancelarije zadužene za evropske integracije pri Kancelariji premijera
- Kancelarija Evropske unije na Kosovu (EUOK)
- Misija Evropske unije za vladavinu prava na Kosovu (EULEX)
- Specijalni predstavnik Evropske unije za Kosovo (EUSR)
- Kosovski centar za rodne studije (KGSC)

- Kancelarija za razvojnu saradnju / Kancelarija Nacionalnog IPA koordinatora (NKIP)

 KVINNA
KVINNA

 Sweden
Sverige

*Ovaj izveštaj finansirali su Švedska i Fondacija Kvinna till Kvinna, koje ne moraju nužno deliti mišljenja izneta u njemu.
Za sadržaj su isključivo odgovorni autori.*